HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מתני' [א]הלוקח פירות שובך מחבירו מפריח בריכה ראשונה [ב]פירות כוורת נוטל ג' נחילים ומסרס [ג]חלות דבש מניח ב' חלות [ד]זיתים לקוץ מניח שתי גרופיות: **גמ'** והתניא בריכה ראשונה ושניה אמר רב כהנא [ה]לא קשיא הא לה הא לאמה מאי שנא אמה דמיצטוותא אברתא ואזוגא דשבקינן לה איהי נמי תיצטוותא אאמה ואזוגא דשבקינן לה אמה אברתא מיצטוותא ברתא אאמה לא מיצטוותא: פירות כוורת נוטל ג' נחילין ומסרס: במה מסרסן אמר רב יהודה אמר שמואל בחרדל אמרי במערבא משמיה דר' יוסי בר חנינא לא חרדל מסרסן אלא מתוך שפיהן חד חוזרות ואוכלות את דובשנן ר' יוחנן אמר נוטל שלשה נחילין בסירוס במתניתא תנא [ו]נוטל ג' נחילין בזה אחר זה מכאן ואילך נוטל אחת ומניח אחת: חלות דבש מניח שתי חלות וכו'(א): אמר רב כהנא דבש בכוורת אינו יוצא מידי מאכל לעולם אלמא קסבר לא בעי מחשבה מיתיבי דבש בכוורת אינו לא אוכל ולא משקה אמר אביי לא צריכא אלא לאותן שתי חלות רבא אמר רבי אליעזר היא

דתנן

מתני' הלוקח פירות שובך. כגון שאמר לו בניסן מכור לי פירות שנה זו מה שילדו בכל חדש אבל האמהות לא קנה. ודרך היונים לעשות שני ולדות בכל חדש זכר ונקבה חוץ מחדש אדר שאין יולדין והנהו ולדות גם הם לסוף ב' חדשים עושים ולדות בכל חדש וכל שני ולדות קרוין בריכה: **מפריח.** הלוקח בריכה ראשונה מניח לפרוח עם האם שאותן לא מכר שכן דרך המוכרין פירות שובך לעכב בריכה ראשונה להיות צוות לאמהות להתקיים השובך פן יברחו האמהות והוא שובכו לא מכר הלכך מסתמא גם בריכה ראשונה של שנה זו עיכב עם השובך דזו היא קיום השובך. ובגמ' מפרש דגם פירות הראשונים דהיא בריכה ראשונה שייר המוכר להיות צוות להן עם בריכה ראשונה פן תברח דהא אאמה לא מצטוותא ומכיון שתברח בריכה ראשונה תברח גם האם ונמצא מפסיד שובכו. כך דעתי לפרשה בגמ': **פירות כוורת.** של שנה אחת. דבורים הנולדים מן הכוורת: **נוטל ג' נחילים.** ג' חבורות הנולדות ראשונה בג' זמנים מט' ימים או י' ימים זה אחר זה שכן דרך הכוורת בתחלת ימות הקיץ יוצא מן הכוורת נחיל של דבורים ילדות שילדו האמהות ויושבין על ענף האילן ומביא כוורת חדש ומכניסן לתוכו וכן לסוף ט' או י' ימים יוצא נחיל של דבורים אחר ומביא כוורת אחרת ריקנית ומכניסן לתוכו וכן השלישי וקורין לו טירלי"ל ויש שעושין עד ז' וח' פעמים במלכות יון ובמלכות זו רובן עושין ג' פעמים והשלישי גרוע מכולן דאחרון אחרון גרוע הלכך די בג' נחילין ראשונים שהן חשובין: **ומסרס.** כלומר מכאן ואילך יגרוס להם המוכר שיסתרסו מאליהן ולא יעשו עוד פירות כדי שיהו טרודין ועסוקין לעשות דבש וכל זמן שעושין דבש אין עושין ולדות והדבש של מוכר הוא שכן דרך הכוורת לאחר שיצאו כל הנחילין עושה דבש ויש שהורגין אותן ולוקחין הדבש ויש שמריקין אותן לכוורת ריקנית: **ומסרס.** בגמרא מפרש: **חלות דבש.** הכוורת לאחר שעשתה פירות ויצאו הנחילין לוקחין את הדבש והוא עשוי חלות חלות ויש בו י' חלות או עשרים זה בלד זה משעוה ודבש מעורב יחד והמוכר חלות כוורתו ולא מכר את הכוורת רוצה הוא להכניסה בימות הגשמים להניעה לשנה הבאה לעשות פירות והלכך מסתמא שייר ב' חלות להתפרנס בהן הדבורים בימות הגשמים: **גרופיות.** ענפים וחוזר ונוטה. כדאמרי' בבראשית רבה(ב) [בראשית טו] לא היה לו ליטע לא ייחור אחד ולא גרופית אחת ומהיכן היה לו א"ר אבא בר כהנא הכניס עמו זמורות לנטיעות וייחורים לתאנים וגרופיות לזיתים: **גמ' והתניא.** הלוקח פירות שובך מפריח בריכה ראשונה ושניה וקס"ד דשתי בריכות הללו מן האמהות כגון בריכה ראשונה של ניסן ובריכה שניה של אייר והלכך קשיא למתניתין דלא משיירא אלא בריכה ראשונה של אמהות לבדה אבל כל מה שילדו האמהות עוד הכל מכור: ה"ג בפי' ר"ח מרומי **לא קשיא הא לה הא לאמה.** האי שניה אבריכה ראשונה קאי שיפריח גם בריכה ראשונה שתלד ההיא בריכה ראשונה לסוף ב' חדשים כדי שיהו צוות (א) לבריכת אמן ראשונה וכן משמע הא לה האי שניה לה לבריכה ראשונה משיירין אותה כדי שתתקיים היא: **והא לאמה.** האי בריכה ראשונה דקתני במתני' ובברייתא לאמה קאמר שמשיירין לה לאם בריכה ראשונה ממנה להיות לה לצוותא ובאה הברייתא להשמיענו דמההיא בריכה ראשונה של אם משיירין גם ממנה בריכה ראשונה ומאי דלא פירש במתני' פירש בברייתא. והאי דקרי לפירות בריכה ראשונה שניה משום דשייס הם לאמהות של אמן בני בנים שייס הם לזקנים. ובין מתני' ובין ברייתא במוכר פירות שובכו סתם מיירי והמשנה והברייתא במכירה אחת מיירי ובשובך אחד כמו שפירשתי אלא שהברייתא פירשה יותר מן המשנה דמתני' לא איירי בבני בריכה ראשונה אם יפריח גם מהם או לא וכן נראה בעיני ועיקר. ויש לשונות הרבה דמוקי לה בשני שובכין או בשתי מכירות ואין בהן ממש ושיטת השמועה אינה מתישבת בהן כלל: ופריך גמרא **לאמה מ"ט.** די בבריכה ראשונה כדקתני מתני' מפריח בריכה ראשונה ולא קתני ב' בריכות פשיטא דמשום דמצטוותא אברתא כלומר אבריכה ראשונה דשבקינן לה ואזוגא הוא הזכר בן זוגה כן פר"ח. ולא הוה צריך הגמ' להזכיר דבר זה אלא משום דלא תקשי מה לנו לצוותא דברתא הלא יש לה בן זוג דמצטוותא בהדיה הלכך פירש לך דלכל היותר שני מיני צוות בעי מתני' בן זוגה ובניה: **איהי נמי.** בריכה ראשונה תצטוות אאמה ואבן זוגה שהרי יש לה שני מיני צוות ולמה אנו מצריכין להניח לה בריכה ראשונה כדי שלא תברח היא ומתוך כך תברח גם האם וחרב השובך: ומשני **אמה אברתא.** לבד מצטוותא שרחמי האם על הבת אבל ברתא דהיינו בריכה ראשונה לא מצטוותא אאמה לבד ואבן זוגה אלא אם כן יש לה בנים הלכך מניחין גם לבריכה ראשונה בנים דהשתא איכא חבורות טובא אמה ובן זוגה ובריכה ראשונה ובריכה של בריכה ראשונה בת הבת דכיון דאיכא ג' חבורות אפי' בני בריכה ראשונה לא ערקי דמצטוותי אאמם ואם אמם ואין להניח להם בנים לאצטוותי בהדייהו דהשתא האם מצטוותא אברתא בריכה ראשונה ובריכה ראשונה מצטוותא נמי אברתא בריכה שניה לאם שהיא ראשונה לה והיא מצטוותא אאמה ואאם אמה דהוו להו חבורות טובא. כן נראית בעיני שיטת שמועה זו ויש לשונות רבות וא"א לייבגן: **במה מסרסן.** דלשון סירוס זכרות משמע פשוטה של משנה: **בחרדל.** להאכילן חרדל כדמפרש לקמיה: **לא חרדל מסרסן אלא.** גרמא בעלמא קגרים להו כדמפרש: **חד.** מר: **ואוכלות את דובשנן.** ומתוך שביעותן בטילות מפריה ורביה וחוזרות ועושות דבש. ורבינו חננאל פירש אוכלות דבש שבנקבי החלות וחוזרות ומגדלות בנקבים ואיכא למימר דלשנה הבאה יולדו אותן הדבורים ויהיו של מוכר: **ור' יוחנן.** לאו אסירוס של זכרות מיירי כלל אלא האי סירוס לשון דילוג הוא כמו קראה סירוסין במסכת מגילה ירושלמית(ג) וה"ק מתני' נוטל ג' נחילין ע"י דילוג ראשון שלישי וחמישי והמוכר יטול השאר שיהיה לשניהן מן הטובים ומן הכחושין שכן דרך סתם מוכרי כוורת: **במתניתא תנא.** והכי הלכתא דברייתא עיקר וגם לשון המשנה דקתני ומסרס כן משמע שתחלה נוטל ג' נחילין רצופין ואחר כך מסרס זה נוטל אחד (ד)[הלוקח] נוטל אחד ומניח אחד לצורך המוכר: **דבש.** אפי' בכוורתו אינו יוצא מידי מאכל ואע"פ שיש עת שהדבורים אוכלין דובשנן אפילו הכי אינו יוצא מידי מאכל עד שיקלהו בפירוש למאכל דבורים. א"נ (ב) דוקא בכוורתו הוי אוכל אבל אם זב מכוורתו הוי משקה מסתמא אלא אם כן חישב עליו לאכילה כדתניא בהדיא בראש ברייתא דמסכת טהרות(ה): **לא אוכל.** לטמא בכביצה: **ולא משקה.** לטמא ברביעית. ומיהו לעצמו מקבל אוכל טומאה בכל שהוא כדמפרש בתורת כהנים [שמיני פרק ט] מכל האוכל אשר יאכל (ויקרא יא) אבל האי דבש בכוורתו אין לו תורת אוכל כלל אפילו לקבל טומאה: **שתי חלות.** שמניחין לימות הגשמים לפרנסת הדבורים ומפורש בתוספתא [פ"ד ה"ה] שהן חלות חילונות בפירוש ר"ח: **רבא אמר ר' אליעזר היא.** משום דסתם דבש לא משמע ליה שתי חלות אלא כל דבש של כוורת הלכך ניחא ליה לרבא טפי לאוקומה כיחידאה:

הא באמה (ג) **והא בברתא.** כלומר משנה וברייתא חד הוא ומפריח בריכה ראשונה דמתני' היינו בריכה ראשונה של כל אם ואם [והא בברתא כלומר כל אם ואם בין בנות בין אמהות] וברייתא נמי ה"ק מפריח בריכה ראשונה ושניה היינו ראשונה לבריכה שהפריח והיא שניה לאמה לבריכה הראשונה שבשבילה מפריח אלו והוא הדין שניה ושלישית ורביעית[א] אלא דאטו כי רוכלא ליחשיב וליזל: **דבש בכוורתו** אינו יוצא מידי מאכל לעולם. פ"ה עד שיקלהו למאכל דבורים בפירוש ואין נראה לר"י דאין לך דבר ראוי לאכילה שיועיל בו שום דבר עד שיפסל מאכילת כלב: **אינו יוצא מידי מאכל** לעולם. תימה לר"י דבמס' מכשירין (פ"ו מ"ד) חשיב דבש בהדי ז' משקים[ב] ואומר ר"י דהיינו אחר שהופרש מן השעוה אבל בכוורתו שהוא עם השעוה יש עליו תורת אוכל ולא תורת משקה[ג]:

תרין

מסורת הש"ס

א) תיבת וכו' הוא טעות. דק"ס, ב) [פרשה לו ג], ג) [פ"ב הלכה ב], ד) רש"א, ה) [תוספתא שם פ"ב ה"ב],

◆

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ה"ג בפי' ר"ח וכו' כדי שיהו צוות לאמן וכן משמע כצ"ל ותיבת לבריכת ותיבת ראשונה נמחק: (ב) ד"ה דבש וכו' א"נ הכי קאמר דוקא בכוורתו: (ג) תום' ד"ה הא באמה. נ"ב ר"ל ברייתא והא בברתא ר"ל מתניתין:

◆

מוסף תוספות

א. שמניחין לאותה בריכה שניה בריכה ראשונה שתלד שהיא ג' לאמהות כדי שלא תברח הבריכה השניה ותברח הראשונה והאמהות עמה. שם. ב. ומכשיר. רמב"ן. ג. כיון דאיכא חלות ומערב בהו שעוה, לא חזו למשקה ומאכל הוא. שם.

עין משפט נר מצוה

לב א ב מיי' פכ"ג מהל' מכירה הל' יא יב יג טוש"ע ח"מ סי' ריג סעיף א וסימן רכ סעיף יח:

לג ג מיי' שם הל' יד:

לד ד מיי' שם הל' טו וסמג שם טוש"ע חו"מ סי' רטז סעיף יד:

לה ה ו מיי' שם הל' יב יג וסמג שם טוש"ע ח"מ סימן רכ סעיף יח ועיין שם:

◆

לעזי רש"י

טירצי"ל. נחיל שלישי (של שנה).

◆

רבינו גרשום

פיסקא הלוקח פירות שובך. כלומר הגוזלות ולא האמהות. יניח ומפריח המוכר בריכה ראשונה לאחר שמכר לצורך צוות האמהות שלא יברחו האמהות. מיכן ואילך הכל של לוקח הפירות: והתניא מפריח בריכה ראשונה ושניה: הא באימא. שיש לה בנות כבר מפריחות וקנה פירות האם מה שהיא עתידה עוד לעשות כיון דיש להאם בנות גדולות מפריחות אין צריך הלוקח אלא להפריח בריכה ראשונה שיעשו האמהות אחר שלוקחן משום דבהכי אית להו לאמהות צוות בבנות ובבריכה אחת משום דאימא קרובה דעתה עם בנותיה: הא בברתה. אבל אם קנה פירות הבנות צריך הלוקח להפריח להן שתי בריכות משום דברתא לא מצוות כלום עם אימה אלא עם בנותיה: ומקשי' מאי שנא אמה. דבבריכה אחת סגי לה משום דמצוות אברתא דאית לה ואזוגה דבריכה ראשונה דשביק (א) לה ואמאי מפריח שתי בריכות: ומשני אימא בברתא מצטוותא וכו': והלוקח פירות כוורת. כלומר הוולדות: לוקח המוכר ג' נחילין. לצרכו דהכי קים לן בתלת נחילין הוו צוות להו ולא יברחו האמהות מרשות מוכר. נחילין אלו הבריכות של דבורים קרי להו נחילין: ומסרס. כלומר אפי' הכי אי רוצה המוכר לסרסן כדמפרש בגמ' רשאי לסרסן דלא מצי הלוקח לעכב על ידו ולומר לו הואיל שמכרת לי הולדות (ב) אם אתה מסרס לאלו וגו' האמהות שיהיו לי הולדות: לא חרדל מסרסן. לגמרי דאינו רשאי לסרסן לגמרי אלא מתוך שפיהן חד וחמוץ מן החרדל שאוכלות חוזרות ואוכלות כדי להמתיק פיהן ומתעסקות מחמת כן לעשות דבש הרבה ומתבטלות מפריה ורביה. והך סירוס יכול לעשות כדי להרבות לו דבש ובתר הכי יזדווגו: ור' יוחנן אמר. מפרש למתני' מאי מסרס דהכי קתני דמסרס להו לא סירוס ממש אלא נוטל ג' נחילין בסירוס שלוקח המוכר נחיל ראשון והלוקח השני והמוכר שלישי והלוקח רביעי והמוכר חמישי. מיכן ואילך נוטל הלוקח כל שעה: במתניתא תני. דהכי מסרס להן לוקח (ומוכר) ג' נחילין רצופין בזה אחר זה. מיכן ואילך נוטל הלוקח אחת ומניח אחת לצורך. וכל הני משום צוותא הוא שלא יברחו לא זה ולא זה: מכר לו חלות דבש של כוורותיו. מניח הלוקח שתי חלות דבש לצורך הדבורים שלא ימותו: דבש שהוא בכוורתו אינו יוצא מידי מאכל לעולם. שאע"פ שלא חשיב עליו לאוכלו מטמא טומאת אוכלין: אינו לא מאכל ולא משקה. דלא מטמא טומאת אוכלין בכביצה ולא טומאת משקין ברביעית אלמא לאו אוכלא הוא: אמר אביי. כי תניא ההיא דאינו לא אוכל ולא משקה אותן ב' חלות המוקצות נינהו קאמר. אבל שאר דבש אינו יוצא מידי מאכל לעולם: רבא אמר. הא דקתני אינו לא מאכל ולא משקה מני ר' אליעזר היא דקרקע דמי:

א) נ"ל איהי נמי תיצטוותא לאימא וכו' ולמאי מפריח שתי בריכות. ב) נראה דל"ל אין אתה רשאי לסרס האמהות כדי שיהיו לי הוולדות: